

ЖИНОЯТ ИШЛАРИНИ ЮРИТИШДА МУТАХАССИС ВА ЭКСПЕРТЛАРНИНГ ЎХШАШ ҲАМДА ЎЗАРО ФАРҚЛИ ЖИҲАТЛАРИ ЮЗАСИДАН ФИКР МУЛОҲАЗАЛАР

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15653350>

Маъруфалиев Аҳрорбек Авазбек ўғли

ИИБ Академияси мустақил изланувчиси

Аннотация

Ушбу мақолада жиноят ишларини юритишда мутахассис ва экспертларнинг ўхшаш ҳамда ўзаро фарқли жиҳатлари юзасидан фикр мулоҳазалар мутахассис ҳамда экспертлар фикрининг жиноят ишини тергов қилишдаги ўрни таҳлил қилинган. Шунингдек мақолада миллий ва хорижий олимларнинг бу борадаги қарашлари билан илмий баҳс мунозарага киришилган. Жиноятларни тергов қилишда мутахассис иштироки бўйича хорижий давлатлар қонунчилиги ўрганилиб, миллий қонунчиликка тегишли ўзгартириш киритиш юзасидан таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар

ўзлаштириш, растрата, талон-торож қилиш, мутахассис, гумон қилинувчи, айбланувчи, қорхона, муассаса, ташкилот, суриштирувчи, терговчи, прокурор.

Аннотация

В данной статье проанализированы сходства и различия между специалистами и экспертами в уголовном судопроизводстве, а также значение мнений специалиста и эксперта в процессе расследования уголовного дела. Кроме того, в статье представлены научные дискуссии, основанные на взглядах отечественных и зарубежных ученых по данному вопросу. Изучено законодательство иностранных государств в части участия специалиста в расследовании преступлений, и разработаны предложения и рекомендации по внесению соответствующих изменений в национальное законодательство.

Ключевые слова

присвоение, растрата, хищение, специалист, подозреваемый, обвиняемый, предприятие, учреждение, организация, дознаватель, следователь, прокурор.

Annotation

This article analyzes the similarities and differences between specialists and experts in criminal proceedings, as well as the significance of their opinions in the investigation of criminal cases. The article also engages in scholarly discussion based on the perspectives of both national and international researchers on the subject. Legislation of foreign countries regarding the involvement of specialists in criminal investigations is reviewed, and proposals and recommendations have been developed for introducing relevant amendments to national legislation.

Keywords

misappropriation, embezzlement, theft, specialist, suspect, accused, enterprise, institution, organization, inquiry officer, investigator, prosecutor.

Жиноят процессининг асосий мақсади бўлган одил судловга эришиш учун махсус билимлардан фойдаланиш самарадорлик гаровидир. Шундай экан бу борада илм-фандаги сўнгги ютуқлар ва улардан жиноятчиликка қарши курашишда унумли фойдаланиш бу борада ҳуқуқий механизмларни такомиллаштиришни ҳам тақозо этади. Жиноят ишларини юритишда исбот қилиш самарадорлиги далилларни тўплаш ва текшириш жараёнида махсус билимлардан қанчалик ўринли фойдаланишига бевосита боғлиқ. Жиноят процессида махсус билимлардан фойдаланиш бундай билимларга эга шахслар, яъни мутахассисларнинг ишда иштирок этишида кўзга ташланади.

Муайян жараёнларда иштирок этаётган субъектнинг ҳуқуқий мақоми ушбу тизимдаги муносабатларнинг мазмунига таъсир қилади. Ҳуқуқшунослик фанидаги асосий масалалардан бири бу муносабатлар субъектнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари тизими ҳисобланади. Жиноят процессининг иштирокчиси сифатида мутахассис, унинг ҳуқуқий мақоми, исбот қилишдаги ўрнини чуқурроқ ўрганишда “шахс мақоми” тушунчаси, унинг таркибий жиҳатларига эътибор бериш зарур.

Жиноят процессида мутахассис сифатида иштирок этиш ва ҳуқуқ субъекти бўлишнинг шартларидан бири фан, техника, санъат ёки ҳунарнинг муайян соҳасида махсус билимга эга бўлиш, тегишли соҳада иш тажрибасига эга бўлишдир.

Умуман олганда, мутахассис тушунчасини кенг ва тор маънода англаш мумкин, Л.В. Лазереванинг фикрича, *кенг маънода* махсус билимга эга бўлган ҳар қандай шахс сифатида ҳамда *тор маънода* жиноят ишига жалб қилинган ва алоҳида ҳуқуқий мақомга эга бўлган жиноят процесси иштирокчиси сифатида тушунилади³⁸. Л.В. Лазереванинг фикрига қўшилиш мумкин,

³⁸ Лазерева Л.В. Концептуальные основы использования специальных знаний в Российском уголовном судопроизводстве. док. дисс. – М., 2011. – С. 126.

чунки мутахассисни ишга жалб қилишдан олдин унинг махсус билим ва кўникмага эгаллиги аниқланади, шунингдек, мазкур белгиларга эга бўлган субъект ишда иштирок этиш учун жалб қилиниши орқали ҳуқуқий мақомга эга бўлади.

Миллий энциклопедияларда мутахассис тушунчасининг ёритиб берилмаганлиги ва процессуал кодексларда унинг иштирокчи сифатидаги тушунчаси тўлиқ баён қилинмаганлиги процесс иштирокчисининг кам ўрганилганлигидан далолат беради³⁹.

Жиноят процессида мутахассиснинг ҳуқуқий мақоми қонунда унга қўйилган, унинг жиноят процессида иштирок этиш имкониятини олдиндан белгилаб берадиган талаблар билан чамбарчас боғлиқдир.

Баъзи муаллифлар уларни белгилар деб атайдилар⁴⁰ ва уларга қуйидагиларни киритадилар: мустақиллик, ишнинг натижасидан манфаатдор эмаслик, малакалилик, махсус билим ва кўникмаларга эгалик, фаолиятни жиноят содир этилгани ҳақида ариза ёки хабар берилган пайтдан бошлаб жиноят процессининг барча босқичларида амалга ошириш, фаолиятни исботлаш субъекти раҳбарлигида олиб бориш ва унга илмий-техникавий, консултатив ва бошқа зарур ёрдамни бериш⁴¹. Бошқа муаллифлар мутахассисга қўйиладиган талабларни унинг муайян хислатларга эга бўлиши деб тушунадилар ҳамда уларга қуйидагиларни киритадилар: билимли шахсларга мансублик; фан, маданият, санъат, техника, ҳунармандчиликнинг муайян соҳасида иш учун аҳамиятли ҳолатларни аниқлашда зарур бўладиган махсус билимларга эгалик; касбий ёки ҳаётий тажрибаси туфайли махсус билимларни қўллаш кўникмаларига эга бўлиш; жиноят процессини амалга ошираётган шахс томонидан жиноятни фош этиш ёки тергов қилиш жараёнига жалб этилган бўлиш; мустақиллик ҳамда ишнинг маълум бир натижа билан тугашидан манфаатдор эмаслик; ташкилий, функционал ва ҳуқуқий жиҳатдан бошқа иштирокчилар бўйсунувида эмаслик⁴².

А.Г. Смородинова, А.В. Константиновларнинг фикрларига қўшилган ҳолда, мутахассисга қўйиладиган асосий талаблар ёки белгиларни қуйидагиларга ажратиш мумкин: 1) жиноят процессида иштироки давомида ҳуқуқий мақомга эга бўлиши; 2) махсус билимларга эгалик; 3) махсус

³⁹ Астанов И.Р. Жиноят ишлари бўйича махсус билимлардан фойдаланишнинг процессуал ва криминалистик жиҳатлари: Юрид.фан. докт. (DSc) илмий дар.олиш учун ёзилган дис.– Т., 2018. – Б. 66.

⁴⁰ Смородинова А.Г. Проблемы использования специальных познаний на стадии возбуждения уголовного дела в Российском уголовном процессе: дис. ... канд. юрид. наук. — Саратов, 2001. — С. 77.

⁴¹ Ўша жойда. С. 77-78.

⁴² Константинов А.В. Процессуальные и организационные проблемы участия специалиста в уголовном судопроизводстве на стадии предварительного расследования: дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2006. – С. 124.

билимларни қўллашга оид касбий ёки ҳаётий кўникмаларга эга эканлик;
4) ишнинг натижаларидан манфаатдор эмаслик.

Жиноят процессида субъектнинг ҳуқуқий мақоми ва унга қўйиладиган талаблар, унга берилган ҳуқуқий таърифида ўз ифодасини топади. Адабиётларда “мутахассис” тушунчасининг мазмунига турлича таърифлар берилган.

А.И. Винберг “мутахассис” деганда, терговчининг ўрнини босмайдиган, муайян соҳада билимга эга бўлган, иш учун муҳим масалаларда ёрдами керак бўлиб, эксперт тайинлаш зарурати бўлмаган барча ҳолларда терговчига махсус билимлари билан кўмаклашадиган шахсни тушунади⁴³.

Бизнингча, мутахассисга берилган ушбу таърифи тўлиқ эмас. Мутахассис жиноят процессида нафақат терговчи, балки ўз мақомига кўра барча процесс иштирокчилари ўрнини ҳам эгаллай олмайди, уларнинг ўз ҳуқуқлари, мажбуриятлари, ваколатлари, ишда иштирок этишининг маълум бир чегаралари мавжуд.

Э.Б. Мелникова мутахассисни суриштирув ёки дастлабки тергов жараёнида фойдаланиш зарурати туғилган, махсус билимга эга бўлган, ишнинг натижаларидан манфаатдор бўлмаган; тергов ҳаракатини юритишда иштирок этиш учун жалб қилинган; эксперт ҳулосасини беришдан бошқа ҳар қандай шаклда илмий-техникавий ёрдам кўрсатадиган; тергов ҳаракатини ўтказиш жараёнида терговга қадар текширувни амалга ошираётган шахс, суриштирувчи ёки терговчи томонидан бошқариладиган шахс деб ҳисоблайди⁴⁴.

Э.Б. Мелникова мутахассисга берган таърифга тўла қўшилиб бўлмайди. Чунки, мутахассиснинг иштирокига нафақат суриштирув ёки дастлабки тергов босқичида зарурати туғилади балки, суд босқичларида ҳам махсус билимга эга бўлган шахслар мутахассис сифатида ишга жалб қилиниб, уларнинг хизматидан фойдаланиш мумкин. Шунингдек, мутахассис суриштирувчи ва терговчи томонидан бошқарилмайди, улар жиноят процессуал қонун билан белгиланган тартибда ўз процессуал вазифаларини амалга оширадилар.

Е.П. Гришина қонунда “мутахассис” тушунчасини қуйидаги таҳрирда мустаҳкамлашни таклиф қилади: “Мутахассис – ашё ва ҳужжатларни топиш, қайд этиш ва олиб қўйишда, жиноят иши материалларини ўрганиш учун техника воситаларини қўллашда, эксперт олдига саволлар қўйишда кўмаклашиш, шунингдек мутахассис сифатида кўрсатувлар бериш,

⁴³ Винберг Л.И. Специалист в процессе предварительного расследования // Проблемы судебной экспертизы. – М., 1961. – № 3. – С. 44.

⁴⁴ Мельникова Э.Б. Участие специалиста в следственных действиях. — М., 1964. — С. 24–25.

мутахассис хулосасини тақдим этиш, ёзма маълумот ва ҳужжатлар тузиш орқали томонларга ва судга ўз касбий ваколатига кирувчи масалаларни тушунтириш мақсадида қонунда белгиланган тартибда процессуал ҳаракатлар ва тергов ҳаракатларида иштирок этиш учун жалб қилинадиган ҳар қандай ваколатли ва махсус билимга эга бўлган шахс”⁴⁵.

О.А. Исаеванинг фикрича, жинойт процессида “мутахассис” деганда махсус билимга эга бўлган, жинойт иши натижаларидан манфаатдор бўлмаган, далиллар топиш, тўплаш ва ўрганишда кўмаклашиш; тадқиқотлар ўтказиш ва хулоса бериш; техника воситаларини қўллашда ёрдам бериш; жинойт иши материалларини ўрганиш ва экспертга саволлар бериш, шунингдек, томонларга ва судга ўз касбий ваколатига кирувчи масалаларни тушунтириш ҳамда кўрсатувлар бериш учун процессуал ҳаракатларда иштирок этишга жалб қилинадиган шахс тушунилади⁴⁶.

И.Р. Астанов фикрича, мутахассис сифатида жинойт ишидан манфаатдор бўлмаган ва махсус билимга эга бўлган ҳар қандай шахс жалб қилиниши мумкин⁴⁷. Мутахассиснинг ўз фаолияти доирасидан келиб чиқиб маслаҳат бериши ёки маълумот бериш махсус билимлардан фойдаланишнинг алоҳида шакли ҳисобланмасада, махсус билим эгасининг фаолият турларини намоён этади⁴⁸.

Е.П. Гришина, О.А. Исаева, И.Р. Астановлар билдирган фикрлар маълум маънода “мутахассис” нинг кимлиги, унинг фаолияти ҳақида муайян тасаввур ҳосил қилишга ёрдам беради. “Мутахассис” тушунчасига ҳар хил ёндашишлар орқали таъриф берилиши, унинг функцияларининг кўпайиб бораётганини билдиради.

Бизнинг фикримизча, жинойт процессида “мутахассис” деганда, судга қадар иш юритиш ва суд жараёнида ишни юритаётган мансабдор шахсларнинг тегишли қарорига асосан, махсус билимларга эга бўлган, жинойт иши натижаларидан манфаатдор бўлмаган, ашё, ҳужжатларни топиш, тўплаш, қайд этиш ва олиб қўйиш ва ўрганишда ҳамда ҳақиқатни аниқлашда экспертлар олдига саволлар қўйишда ваколатли шахсларга кўмаклашиш учун жалб қилинган шахсдир.

Мутахассис ва экспертнинг фаолият йўналишлари бир-бирига яқин бўлганлиги, уларнинг ҳар иккиси ҳам махсус билимлардан фойдаланиши

⁴⁵ Гришина Е.П. К вопросу о доктринальных и правовых положениях относительно заключения и показаний специалиста в уголовном судопроизводстве // Российский судья. — 2019. — № 4. — С. 18–23.

⁴⁶ Исаева О.А. Процессуальный статус специалиста в условиях состязательности уголовного судопроизводства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — М., 2008. — С. 6.

⁴⁷ Астанов И.Р. Жинойт ишлари бўйича махсус билимлардан фойдаланишнинг процессуал ва криминалистик жиҳатлари: Юрид.фан. докт. (DSc) илмий дар. олиш учун ёзилган дисс-я – Т., 2018. – Б. 68.

⁴⁸ Ўша манба. 60-б.

боис уларнинг процессуал фаолиятини фарклаш зарур⁴⁹. Махсус билимларга эга бўлиш мутахассисни айблов ва ҳимоя томонидан қатнашаётган жиноят процесси иштирокчиларидан, суддан, шунингдек ҳукукий таърифи экспертдан бошқа барча “процесснинг иштирокчилари”дан ажратиб туради.

Мутахассис ва экспертнинг ҳукукий мақомидаги фарқлар шундаки, мутахассис “махсус билимга эга бўлиб, процессуал ҳаракатларда кўмаклашиш учун иштирок этишга жалб қилинади”, эксперт эса “махсус билимга эга бўлган, экспертиза тадқиқотини ўтказиш ва хулоса бериш учун тайинланган” шахсдир. Шунинг учун ҳам мутахассис ва экспертнинг ҳукукий мақомларини жиноят процессида мақсадига кўра фарклаш зарур.

А.В. Кудрявцева “жиноят иши юритишнинг мазкур иштирокчиларини процессуал ҳолати, яъни эксперт ва мутахассис олдида турган вазифаларни ҳал қилиш даражаси бўйича бир-биридан фарклаш лозим”⁵⁰лигини маълум қилган. Мутахассис ишга масалаларни тажриба асосида ечиш лозим бўлганда ҳамда бунинг натижаси етарли бўлганда, уларни ечишда лаборатория ускуналарида фойдаланиш, мураккаб ҳисоб-китоблар, узоқ муддат талаб қилинмаганда жалб этилиши лозим⁵¹.

Бизнингча, А.В. Кудрявсеванинг ушбу фикрлари мутахассис ва эксперт бажарадиган вазифаларини фарклаш, уларни қайси ҳолда жалб қилиш мақсадга мувофиқлигини билишда аҳамиятга эга.

И.Р. Астанов ўз тадқиқотларида, мутахассис ва экспертнинг жиноят процессидаги иштирокига оид қуйидаги фарқларини санаган: 1) мутахассис фикри маслаҳат тусида бўлади ва тажрибали терговчининг яна бир бор ўз ҳаракатларига ишончини кучайтиради. Айрим ҳолларда терговчилар ҳам бундай билимга эга бўлади; экспертиза эса баъзида кўпчилик илғай олмайдиган, аллақачон йўқолиб кетган далилларни қайта тиклашга ёрдам беради; 2) мутахассис экспертдан фарқли равишда тадқиқот олиб бормайди, балки фақатгина далилларни аниқлашга, олишга ва мустаҳкамлашга ёрдам беради, эксперт эса тадқиқот натижаси бўйича хулоса беради ва унинг тўғрилиги учун жавобгар ҳисобланади; 3) эксперт хулосаси асосида иш қўзғатиладиган бўлса, берган хулосаси учун эксперт шахсан жавоб беради; мутахассиснинг иш қўзғатишга сабаб бўлувчи фикрига асослангани учун

⁴⁹ Астанов И.Р. Жиноят ишлари бўйича махсус билимлардан фойдаланишнинг процессуал ва криминалистик жиҳатлари: Юрид.фан. докт. (DSc) дис. – Т., 2018. Б. 75.

⁵⁰ Кудрявцева А.В. Заключение и показания специалиста как вид доказательств в уголовном процессе России // Актуальные проблемы теории и практики уголовного судопроизводства и криминалистики: Сб. статей конф. – М.: Академия управления МВД России, 2004. – С. 56-б.

⁵¹ Ўша манба.55-б.

терговчи жавобгар, чунки унинг фикри маслаҳат кўринишига эга⁵². Бу борада И.Р. Астановнинг фикрларига қўшилиш мумкин.

Мутахассис ва эксперт аслида битта шахс бўлиши мумкин, лекин улар жиноят процессидаги иштирокига, яъни бажарадиган вазифасига кўра ўзаро фарқланади. Жиноят процессида экспертнинг вазифаси (мақсади, вазифалари) экспертизаси ўтказиш ва ўтказилган тадқиқот натижаларига асосан хулоса беришдир, шунингдек эксперт сўроқ қилиниши ва ундан кўрсатув олиниши мумкин. Мутахассиснинг вазифасини унинг фаолият соҳалари орқали англаш мумкин. Мутахассис процессда қуйидаги мақсадларда иштирок этади: 1) тергов ва суд муҳокамасини ўтказишда далилларни топиш ва мустаҳкамлашда суриштирувчига, терговчига, прокурорга ва судга ёрдам бериш; 2) тергов ва суд муҳокамасини ўтказишда илмий-техника воситаларини (магнитофон, видеомагнитофон, кинога олиш аппаратлари ва бошқа аппаратларни) қўллаш учун.

Бундан ташқари, айрим тергов ҳаракатларини ўтказиш мутахассисга топширилиши мумкин. Масалан, шахсни ечинтириб яланғочлаш ёки унинг баданидаги тирналган, шилинган, конталаш жойларни аниқлаш билан боғлиқ бўлган, шунингдек экспертиза ўтказишни талаб қилмайдиган усулларни қўллаш йўли билан шахснинг мастлик ва бошқа физиологик ҳолатини аниқлаш зарурати туғилган ҳолларда гувоҳлантириш суриштирувчи, терговчи ёки суднинг топшириғига биноан шифокор ёхуд бошқа мутахассис тиббий ходим томонидан ўтказилади (ЖПК 146-м.). Тафтиш ўтказиш учун тайинланадиган шахслар сифатида мутахассислар иштирок этиши мумкин (ЖПК 187-3-м.).

Кўздан кечириш чоғида ўлчов ўтказиш, фотосуратга, кинотасвирга, видеоёзувга тушириш, режалар, схемалар, чизмалар тузиш, излардан қолиплар ва нусхалар олиш ишларини бажаришга ёрдам бериш учун мутахассислар жалб қилиниши мумкин (ЖПК 136-м.).

Мутахассиснинг ҳуқуқий мақомини, унинг жиноят-процессида юзага келадиган ҳуқуқий муносабатлардаги ўрнини белгиловчи процессуал қоидалар йиғиндисини ўрганиш асосида, мутахассиснинг муомала лаёқати, ҳуқуқий лаёқат, ҳуқуқ ва мажбуриятлари, вазифалари сингари ҳуқуқий белгиларини алоҳида ифодалаш орқали билиб олиш мумкин.

Исбот қилиш жараёнида мутахассис ва экспертнинг ҳуқуқий мақомига аниқлик киритишда, уларнинг ҳуқуқлари, мажбуриятлари ҳамда

⁵² Астанов И.Р. Жиноят ишлари бўйича махсус билимлардан фойдаланишнинг процессуал ва криминалистик жиҳатлари: Юрид.фан. докт. (DSc) ... дис. – Т., 2018. – Б. 77-78.

жавобгарлиги ўртасидаги умумий жихат ва фарқларни таҳлил қилиш лозим бўлади.

Ҳуқуқий мақомидаги умумий жихатлар қуйидагилар:

1) эксперт ҳам, мутахассис ҳам махсус билимга эга бўлган ҳамда дастлабки тергов органлари ва судга ёрдам бериш мақсадида жиноят процессида иштирок этишга жалб қилинадиган жиноят процесси иштирокчиларидир (ЖПК 67, 69-моддалари);

2) мутахассис тегишли махсус билимга эга бўлмаса, жиноят процессида иштирок этишни рад қилишга ҳақлидир (ЖПК 70-м.), эксперт тегишли махсус билимга эга бўлмаса, жиноят процессида иштирок этишни рад қилиш (ЖПК 68-м.) масаласи кўрсатилмаган.

3) иккаласи ҳам суриштирувчи, терговчи, прокурор ва суднинг ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) ва қарорлари устидан шикоят қилиш ҳуқуқига эга (ЖПК 68-м. ва 70-м.);

4) экспертга ҳам, мутахассисга ҳам тенг мажбуриятлар юкланган бўлиб, булар қуйидагилардир: суриштирувчи, терговчи ёки суднинг чақирувига биноан ҳозир бўлиш; жиноят иши бўйича иш юритишга тўсқинлик қилмаслик (аралашмаслик), агар бу ҳақда ЖПК 88-моддасида белгиланган тартибда қонун ҳужжатларига мувофиқ олдиндан огоҳлантирилган бўлса, эксперт ёки мутахассис сифатида жиноят ишида иштирок этиши боис ўзларига маълум бўлган дастлабки тергов маълумотларини ошкор этмаслик (ЖПК 68-м. ва 70-м.);

5) ЖПКда назарда тутилган ҳолларда эксперт кўрсатув ва хулосалар беришга мажбурдир (ЖПК 68-м.) мутахассиснинг ЖПК талабларига мувофиқ ўзига маълум бўлган ҳолатлар бўйича кўрсатув бериш мажбурияти кўрсатилган бўлсада, хулоса бериш мажбурияти мавжуд эмас;

6) ЖПК 76, 78-моддаларига мувофиқ, ЖПК 80-моддасида назарда тутилган ҳолатлар мавжуд бўлганида эксперт ҳам, мутахассис ҳам рад қилиниши лозим.

Мутахассис ва экспертнинг ҳуқуқий мақомини юқорида таҳлил қилинганидек, жиноят процессида қайд қилинган ҳуқуқ ва мажбуриятлар орқали иштирок этишида белгиланган вазифа ва кўзланган мақсадлар орқали фарқлаш керак.

Исбот қилиш жараёнида экспертнинг вазифаси жиноят процессида суд экспертизаси ўтказиб, хулоса ва кўрсатув беришдан иборатдир.

Мутахассис экспертдан фарқли равишда, қуйидаги исбот қилиш жараёнларига жалб этилади:

- 1) ашё ва ҳужжатларни аниқлаш, мустаҳкамлаш ва олиб қўйишда ёрдам бериш;
- 2) жиноят иши материалларини ўрганиш учун техника воситаларини қўллашда қўмаклашиш;
- 3) экспертга саволлар бериш;
- 4) томонларга ва судга ўз касбий ваколатига кирувчи масалаларни тушунтириш;
- 5) ЖПК 187¹-моддаси биринчи қисмига мувофиқ ҳужжатли текширув ва тафтишлар ўтказиш, ҳужжатлар, ашёлар, мурдаларни текшириш;
- 6) далолатнома ва кўрсатувлар бериш (ЖПК 187⁸-м.) дан иборат вазифаларни амалга оширишда жалб этилади.

Таҳлиллар шуни кўрсатмоқдаки, исбот қилиш жараёнида мутахассиснинг вазифалари экспертникига қараганда кенг ҳамда иш учун аҳамиятли ҳолатларни аниқлашга қаратилган ҳолат қамрови каттароқ ҳисобланади.

Мутахассис ва экспертнинг ҳукуқий мақомидаги фарқлар жиноят процессида мазкур иштирокчилар кўрсатув бериш ҳукуқига эга бўлган пайт билан ҳам боғлиқ⁵³. ЖПК 68-моддаси иккинчи қисмига мувофиқ, экспертни сўроқ қилиш, хулоса олинганидан кейин, хулосага тушунтириш ва аниқлик киритиш учун тақдим этилса, мутахассис учун қонунда унинг кўрсатувларини олиш вақти белгиланмаганлигини кўришимиз мумкин.

Хулоса ўрнида айтадиган бўлсак эксперт бу махсус билимга эга бўлган, белгиланган тартибда давлат экспертлик фаолияти билан шуғулланиш ваколатига эга бўлган ҳар қандай жисмоний шахс ҳисобланса, мутахассис махсус билимга эга бўлган экспертлик фаолияти билан шуғулланмайдиган жисмоний шахс ҳисобланади. Шунингдек бизнингча ҳар қандай эксперт мутахассис бўла олади бироқ ҳар қандай мутахассис эксперт ҳисобланмайди десак янглишмаган бўламиз.

⁵³ Правовой статус и правовая регламентация участия специалиста в уголовном процессе: теоретические, процессуальные и организационные аспекты: монография / Е.А. Семенов, В.Ф. Васюков, А.Г. Волеводз; под редакцией А.Г. Волеводза. — Москва: МГИМО-Университет, 2020. — С. 28.